

Литвин Є.К., студент 2 курсу,
група ФСГ-151, фінансово-економічний факультет
Полковниченко С.О., к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
e-mail: evgeniydfliit@gmail.com

ДОМОГОСПОДАРСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ СУБ'ЄКТ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Домашнє господарство є одним із центральних суб'єктів економіки України, а також найчисленнішою формою господарювання в країні, виконує ряд важливих функцій, а тому дослідження його діяльності має велике значення.

Домогосподарство за своєю суттю виступає економічною одиницею, яка складається з однієї або декількох осіб, що спільно ведуть господарство. Це господарство забезпечує економіку ресурсами (робочою силою), у результаті чого отримує кошти, які використовує для задоволення власних потреб. Також домашнє господарство забезпечує виробництво і відтворення капіталу; самостійно приймає рішення; прагне до максимального задоволення своїх потреб тощо [1].

Відрізнити домашнє господарство від інших видів господарювання досить легко, адже потрібно врахувати лише декілька, властивих саме йому особливостей: спільне господарство, сімейний бюджет, спільні рішення учасників господарювання.

В Україні, як і в багатьох інших державах, виділяють декілька видів домогосподарств: малі приватні домогосподарства (малий власний будинок); великі приватні домогосподарства; об'єднання співвласників багатоквартирних будинків; домогосподарства у багатоквартирному державному будинку, що функціонують на основі оренди житла у держави; гуртожитки. Але гуртожитки не відповідають стандартам для проживання сім'ї. Цей поділ залежить від таких факторів як: рівень багатства домогосподарства, тип і характер населеного пункту, в якому проживає сім'я; тип будинку, в якому проживає родина.

Незважаючи на свої розміри, капітал та інші визначальні фактори фінансової та економічної потужності, домашнє господарство виконує ряд досить важливих для економіки функцій. По-перше, домогосподарство виступає постачальником ресурсів (трудових, виробничих і ін.), в результаті чого отримує доходи, та споживачем продукції. По-друге, заощаджує доходи, бо бажає «притримати» вільні кошти для гірших часів (втрата роботи, хвороба, нещасний випадок) або просто для ведення ділової активності чи фінансової захищеності. По-третє, виступає в якості інвестора, тобто кожне домогосподарство може інвестувати зароблені кошти в цінні папери, нерухомість, предмети розкоші, а отже, і в економіку держави в цілому.

Доходи домогосподарств – це результат економічної діяльності самого господарства. Вони можуть мати як грошову форму вираження, так і натуральну. Вплив ресурсів домогосподарств на рівень життя неможливо оцінити без аналізу його структури, оскільки матеріальний добробут населення в основному залежить від його сукупних ресурсів (доходів), що формуються з грошових та натуральних надходжень до сімейного бюджету, а саме: оплати праці, доходів від підприємницької діяльності, доходів від особистого господарства, пенсій, стипендій, різних допомог тощо [4, с.96].

Щоб глибше зрозуміти ситуацію в Україні, пов'язану з доходами домогосподарств, розглянемо статистичні дані за 2010-2015 роки, надані Державною службою статистики України (рис.1; табл.1).

З рис.1 бачимо, що сукупні ресурси в середньому на місяць в розрахунку на одне домогосподарство у грошовому вимірі у 2015 р. порівняно з 2010 р. зросли у 1,5 рази (з 3481 грн до 5231,7 грн).

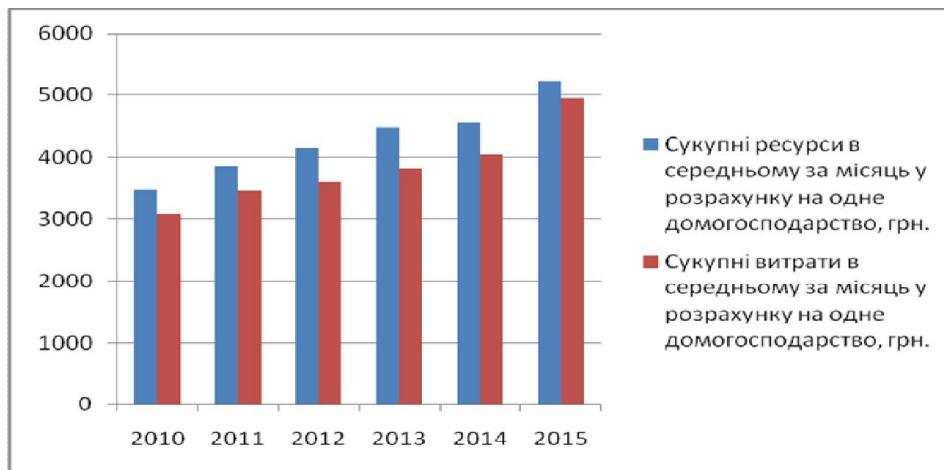

Рис.1. Сукупні ресурси та витрати домогосподарств за 2010-2015 роки
Джерело: [2].

В табл.1 представлена структура сукупних ресурсів домогосподарств України. Так, частка грошових доходів коливається в межах 90%. Частка вартості спожитої продукції, отриманої з власного підсобного господарства та самозаготівель, за досліджуваний період набула мінімального значення у 2012 р., а в 2015 р. перевищила показник 2010 р. на 0,1%. Тим часом, пільги та субсидії на оплату комунальних послуг у 2015 р. порівняно з 2010 р. збільшилися більш ніж у 2 рази, що пов'язано з державною підтримкою малозабезпечених сімей в умовах значного зростання цін на енергоносії. Водночас за досліджуваний період зменшилися інші надходження на 1%.

Таблиця 1

Структура сукупних ресурсів домогосподарств України (%)

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Грошові доходи	89,1	88,9	91,0	90,8	91,2	89,4
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	5,0	4,8	3,8	3,9	4,6	5,1
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	0,6	0,6	0,6	0,4	0,4	1,3
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Інші надходження	4,8	5,2	4,1	4,4	3,4	3,8

Джерело: [2].

Витрати домогосподарства за своєю суттю вказують на фінансову забезпеченість домашнього господарства і загалом показують, чи в змозі воно в цілому вести фінансову та ділову активність.

На основі даних Державної служби статистики України нами проведено дослідження витрат домогосподарств за 2010-2015 роки (рис.1; табл.2).

Як свідчать дані рис.1 і табл.2, за всіма показниками спостерігається тенденція до зростання витрат домогосподарств. А це означає, що чим більші витрати домашнього господарства на основні продукти та послуги, тим меншу можливість ведення ділової активності воно має, а отже, менше товарів та послуг буде купуватися (зменшиться попит). Зі зменшенням попиту на певні товари держава отримуватиме все менше коштів, а отже, і внутрішньо економічна ситуація в країні не поліпшиться.

Структура грошових витрат домогосподарств України (%)

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Споживчі сукупні витрати	89,9	90,1	90,8	90,2	91,6	92,9
у тому числі						
продукти харчування та безалкогольні напої	51,6	51,3	50,1	50,1	51,9	53,1
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,4	3,4	3,5	3,5	3,4	3,3
непродовольчі товари та послуги	34,9	35,4	37,2	36,6	36,3	36,5
в тому числі						
одяг і взуття	6,0	5,7	6,1	5,9	6,0	5,7
житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	9,2	9,6	9,9	9,5	9,4	11,7
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,3	2,2	2,3	2,3	2,3	2,0
охорона здоров'я	3,2	3,2	3,4	3,4	3,6	3,7
транспорт	3,7	4,0	4,3	4,3	4,3	3,7
зв'язок	2,7	2,6	2,8	2,8	2,8	2,4
відпочинок і культура	1,8	1,9	2,0	2,1	1,8	1,5
освіта	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1
ресторани та готелі	2,4	2,5	2,5	2,5	2,3	2,0
різні товари і послуги	2,3	2,4	2,6	2,6	2,7	2,7
Неспоживчі сукупні витрати	10,1	9,9	9,2	9,8	8,4	7,1
<i>Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг</i>	7,6	8,0	8,3	8,0	8,1	10,2

Джерело: [2].

Аналіз сукупних витрат домогосподарств в розрізі їх частки від сукупних доходів показує, що в 2010 році сукупні витрати склали близько 88,2% від сукупних доходів, в той час як у 2015 році ця частка становить 94,6%. Значну частину свого бюджету домогосподарства витрачають на забезпечення потреб харчування та оплату комунальних послуг, тобто гроші просто «проїдаються», динаміку цього показника досить легко помітити, адже в 2010 році частка витрат на продукти харчування від загального доходу домогосподарства складала 79,4%, в той час, як на 2015 рік – 87,9%. Подібна динаміка спостерігається і за іншими показниками (витрати на житло, комунальні послуги, охорону здоров'я), тому не важко спрогнозувати, що при подальшому розвитку таких подій ці показники будуть лише зростати. Водночас частка витрат на одяг і взуття, освіту, відпочинок і культуру від загальної величини сукупних витрат зменшується, оскільки значну частину коштів домогосподарства витрачають на задоволення першочергових потреб.

Щоб врегулювати та покращити дану ситуацію, держава повинна проводити активну цінову політику, політику щодо стабілізації валютного курсу (який також досить вагомо впливає на ціни товарів та послуг). Не менш важливим є питання проведення активної соціальної політики, надання субсидій, пільг малозабезпеченим сім'ям, проведення антимонопольної політики (в розрізі монополій на надання комунальних послуг), а також покращення військово-політичної ситуації в Україні, що дасть змогу в подальшому запрацювати тим підприємствам, які зараз «законсервовані», оскільки знаходяться в зоні бойових дій.

Отже, сьогодні в Україні існує безліч проблем, пов'язаних з економічною активністю домогосподарств, адже все більше коштів витрачається домогосподарствами не в інвестування власного капіталу в розвиток держави, а на задоволення першочергових, базових потреб. Допоки ми будемо спостерігати подібну тенденцію, допоки не буде вжито належних заходів – виходу з подібної ситуації чекати не варто.

Список використаної літератури:

1. Базилінська О.Я. Мікроекономіка: Навчальний посібник / О.Я.Базилінська, О.В. Мініна // За ред. О.Я.Базилінської. 3-тє вид. випр. – К.: «Центр учбової літератури», 2009. – 352 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Кощенко К.В. Особливості формування та класифікація доходів домогосподарств в сучасних умовах /К.В. Кощенко // Сучасні питання економіки і права. – 2013.- Вип.1. – С.80-85.
4. Червона С.П. Ресурси і витрати домогосподарств України: аналіз структури та структурних зрушень/ Червона С.П. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – №3 – С. 95-100.

Бібліографічний опис:

Литвин Є.К. Домогосподарство як важливий суб'єкт економіки України / Є.К.Литвин, С.О.Полковниченко // «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти»: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Чернігів, 23 грудня 2016 року) / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – 566 с. – С.63-66.